

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

“Ik zal jullie aannemen als mijn volk, en ik zal jullie God zijn. En jullie zullen inzien dat ik, de Heer, jullie God ben, die jullie bevrijdt” (Ex 6:7). In het tweede roepingsverhaal van Mozes, laat God zich kennen als de barmhartige, als een God die er zijn zal voor zijn volk, die meegaat op al hun wegen, en hun lijden meevoelt.

Een erbarmende God, een God die afdaalt om zijn volk te redden uit de ellende, die mensen uit die diepte trekt... dat beeld van God kan hevig onder druk komen te staan wanneer het noodlot mensen treft, wanneer mensen elkaar onbeschrijfelijk veel pijn aandoen, wanneer rampen mensen de dood insleuren, of ziekte ons hele bestaan overhoopgoot. Je bestaansgrond die wankelt, de grond onder je voeten weggeslagen... de twijfel die zich opdringt: waar bent U God? Hoort U mij? Waar is toch uw reddende hand?

In Lucas 13 gaat het over tragische gebeurtenissen. Het Joodse volk waar Lucas over schrijft heeft het zwaar. Ze hebben te lijden onder de Romeinse bezetting. En alsof dat nog niet genoeg is, gebeuren er ook nog plaatselijke rampen. Het roept van alles bij de mensen op: is dit een teken dat zij het hoofd moeten buigen voor Pilatus, dat zij zich neer moeten leggen bij deze situatie? Of hebben de slachtoffers op de één of andere manier dit noodlot verdiend? In het evangelie van vandaag gaat het over de vraag hoe wij omgaan met het lijden, met het noodlot dat mensen treffen kan. Het is veelzeggend dat Jezus weigert om simpele antwoorden te geven. Laten we daar samen naar kijken, naar die woorden van Jezus in Lucas 13.

Het dertiende hoofdstuk van Lucas kadert in de reis die Jezus aflegt van Galilea naar Jeruzalem. Onderweg legt hij de Schriften uit aan zijn leerlingen en trekt daarbij een grote menigte mensen aan. Jezus is onderweg naar Jeruzalem, naar de plaats waar hij zal sterven. Op deze reis, die eindigen zou in een gruwelijke, mensonterende lijdensweg, komt het lijden nu al ter sprake.

Onder de menigte zijn mensen uit Galilea aanwezig, streekgenoten van Jezus. Ze vertellen hem over het bloedbad dat Pilatus heeft aangericht. Hoe hij een groep mannen uit Galilea heeft geëxecuteerd, en hoe hun bloed zich vermengde met het bloed van offerdieren (Lc 13:1). Blijkbaar waren deze streekgenoten op zoek naar de schuldvraag, want Jezus reageert fel: “denken jullie dat die Galileeërs grotere zondaars waren dan alle andere Galileeërs omdat ze dat ondergaan hebben?” Zeker niet! Is het antwoord van Jezus.

Het denken in oorzaak en gevolg De gedachte dat onheil te maken heeft met zonde, met verkeerde keuzes en beslissingen. ‘Wie goed doet, goed ontmoet’. Die uitspraak kennen we allemaal wel. Het is een denken dat de pijn van mensen in al haar particulariteit versmalt tot een daad-gevolg principe. Ook in Jezus’ tijd was dat verre van vreemd. Dat blijkt wel uit dit verhaal. Maar zo eenvoudig ligt het allemaal niet. Goede mensen worden getroffen door ziekte, door onheil. Sprekend zegt de Prediker:

Maar is er hier op aarde niet een grote leegte, dat rechtvaardigen ten deel valt wat zondaars verdienen, en zondaars wat rechtvaardigen verdienen (Pr 8:14).

Ja, er is een grote leegte en een scherpe vaststelling: er is lijden in deze wereld dat ongrijpbaar is, verdriet dat ons verstand te boven gaat. Jezus staat helemaal in de lijn van de Prediker en weigert om een oordeel uit te spreken. De gevallen Galileeërs die daar liggen zijn niet schuldiger dan hun streekgenoten. Er is geen schuld aan het gruwelijke noodlot dat hen getroffen heeft. En dan vertelt Jezus nog een voorbeeld. Hij wijst naar de toren van Siloam, die neergestort is, en de achttien mannen die daar liggen, bedolven onder het puin. Opnieuw klinkt er een strenge retorische vraag, nu in ietwat andere bewoordingen: “denken jullie dat zij schuldiger waren dan alle andere mensen die in Jeruzalem wonen”? (Lc 13:4)

Heel bewust, laat Jezus na de vraag van de Galileeërs een voorbeeld uit Jeruzalem klinken. Deze twee groepen, de mensen van de stad en de mensen uit de heuvels van Galilea, ze begrepen elkaar lang niet altijd. Maar Jezus maakt hen hier duidelijk dat onheil iedereen kan treffen, ongeacht je afkomst. Jezus ontkent daarbij de zonde niet. Niemand van ons is volmaakt of zonder fouten. Maar als het onheil mensen treft, dan zijn we zo geneigd om het te willen doorgronden. Zoeken naar een oorzaak... we doen het soms zelf, wanneer het kwaad ons raakt. Waarom-vragen waar je niet uitkomt: waarom ik? Wat heb ik dan verkeerd gedaan?

Jezus wil dat we anders naar onheil kijken. “Ik zeg jullie, als jullie niet tot inkeer komen”. Tot twee keer toe klinkt dat zinnetje hier in Lucas (Lc 13:3,5). Het Griekse werkwoord dat Lucas hier gebruikt komt van het woord ‘*metanoia*’, dat ‘inkeer’, ‘berouw’ of ‘verandering van gedachte’ betekent. *Metanoia* heeft met omkering te maken, met een verandering van hart en van gedachte, een omkering van houding. Wanneer Jezus hier zegt: ‘kom tot inkeer’, dan bedoelt hij: bekijk het anders, keer je blikrichting om.

Jezus wil ons leren om anders naar het lijden te kijken. Niemand anders dan wijzelf kan het lijden dragen dat ons overkomt. Maar daarin zijn wij niet alleen: er zijn mensen om ons heen die meedragen, die meevoelen en steun geven. De gemeente van Christus is een biddende, dragende kracht waar je moed en hoop mag vinden. Er zijn dagen waarop verdriet en rouw loodzwaar op je schouders kunnen rusten. En toch blijft dat verdriet niet hetzelfde. Het is in beweging. Jezus is daar zelf het voorbeeld van: hoe lijden voldragen moet worden, en zich door de dood heen beweegt naar het licht, de opstanding, nieuw leven.

Jezus vertelt een derde gelijkenis. Er staat een vijgenboom in een wijngaard. Al drie jaar komt de eigenaar dagelijks kijken in zijn wijngaard, maar nog steeds is die boom kaal; geen twijgje dat ontkiemt, geen vruchten in de knop. Het lijkt vruchteloos om die boom nog langer in leven te houden. “Hak hem maar om”, klinkt het (Lc 13:7). Maar dan komt de wijngaardenier met een ander perspectief, een andere blikrichting: geef de boom nog één jaar de tijd, nog één jaar de rust om tot bloei te komen. Laat mij de grond omspitten en de aarde bemesten.

Heel beeldend vertelt Jezus wie hij is. Hij is de tuinman die bij de Vader voor ons pleit. Hij wil dat wij openbloeien. Dat er weer vruchten ontluiken in de dorre droogte van ons bestaan. Het is een bevrijdend beeld: de Zoon die onze bevrijding aanzegt bij de Vader. En zo mogen wij ook naar het lijden kijken. Onverwachts verschijnen er scheuten aan dorre, droge takken. Knoppen aan de bomen die zich langzaam maar

zeker openvouwen. De eerste lentebloesems die dansen in de wind. Zaden en knollen die door de zon wakker worden geroepen. Bomen vol en zwaar van vruchten. De knop, die belofte van nieuw ontluikend leven: dat is zoals Jezus ons menszijn ziet. De dorre aarde wordt weer vruchtbaar; wat dood was komt weer tot leven.

Tegelijk laat deze gelijkenis ook zien dat groeien niet vanzelf gaat. Planten, bomen en bloemen hebben vruchtbare grond nodig. Wie groene vingers heeft, weet het als geen ander. Dat je de kale grond in de winter bewerken moet, in het vertrouwen dat je tuin er straks heel anders uit zal zien. Tuinieren vraagt om aandacht en geduld. Het wroeten in de aarde met je blote handen, het zaaien, maaien, snoeien en wieden. En dan loslaten, en erop vertrouwen dat die kale aarde in het voorjaar weer ontluiken zal.

En zo is het ook met rouw en met verdriet. Wanneer het winter wordt in ons leven is goede zorg nodig: met mildheid kijken naar je wonden, jezelf goed verzorgen en wachten, geduldig en hoopvol wachten op de dag waarop de vreugde weer ontluikt in je leven.

Die weg van het geduld, die doortocht van dood naar leven. Door het lijden heengaan: daarin is Hij onszelf voorgegaan. Jezus die als een zaadje in de aarde valt en sterft. Die gezaaid wordt in de koude aarde. Dat zaadje dat daar wacht, drie dagen lang om dan opnieuw te ontkiemen en door de donkere aarde heen te breken. Vrucht dragen is ook een beetje versterven. Zaden moeten eerst in de aarde vallen om vrucht te kunnen dragen. Ontluikend leven, bevrijding, een nieuw begin van leven: het begint in het diepste donker. Midden in het lijden van mensen, gloort er zomaar een kiem van hoop. We zongen het zo mooi met die woorden uit Psalm 103: uit het graf vandaan, ontspringt de belofte van genezing, van nieuw leven.

En ook in Exodus 6, klinkt die belofte mee. De belofte van een God die erbarmend meelijdt met de pijn die ons mensen overkomt. Die ons niet loslaat. Die ons klagen en zuchten hoort. En ook in Exodus 6 horen we hoe te midden van ondragelijk lijden, een bestaan van onderdrukking, de belofte ontkiemt van een nieuw begin, een nieuw en bevrijd bestaan. Tegenover het hardvochtige en verstokte beleid van farao, die in zijn gedrag wel wat doet denken aan Pilatus, maakt de eeuwige zich bekend. "Ik ben de Heer", klinkt het tot viermaal toe (Ex 6:2,6,7,8). Die Naam der Namen die hier klinkt, de klanken van de Godsnaam, zo onuitsprekelijk... ze doen denken aan die geheimzinnige woorden in Exodus 3:14. Bij het brandende braambos aan de voet van de Horeb, had de Heer zich aan Mozes bekend gemaakt. 'Ik zal er zijn' vertaalt de Nieuwe Bijbelvertaling. 'Ik ben die er zal zijn', zou je ook kunnen vertalen. God als de wezer, de Aanwezige. Zijn Naam betekent: Ik zal er zijn. Ik ben.

Als belofte dat God er zijn zal, klinken hier in Ex 6:6-7 vier werkwoorden die uitdrukking geven aan die belofte van bevrijding. Hij die er zijn zal, de God van erbarmen en barmhartigheid (vgl. Ex 34:6) zal hen 'uitleiden' (Hebr. *yāšā*), 'redden' (Hebr. *nāšal*), 'verlossen' (Hebr. *gā'al*) en 'aannemen' (Hebr. *lāqah*). Het zijn vier werkwoorden die doen denken aan Pesach. Want deze vier woorden klinken bij de vier bekens van het verbond die rondgaan tijdens de sedermaaltijd.

Het zijn vier werkwoorden die herinneren aan de belofte. Een nieuw leven en samenleven, in het land der belofte, een wijds en groen land... vruchtbaar en vol met

wijngaarden, olijfbomen en akkers met gouden graan. De Eeuwige heeft hen gehoord en Hij zal komen om hen te bevrijden. Maar de Israëlieten, zo horen we in vers 9, wilden niet naar Mozes luisteren omdat ze moedeloos waren. Herkenbare woorden. Het gebeurt ons zo vaak dat we de nieuwe twijgjes niet meer opmerken, dat we het niet zien: hoe bevrijding, hoe nieuw leven, doorbreekt in het diepste donker. Juist daar waar het lijden ondragelijk wordt, daalt God af om te bevrijden. Daar draagt Hij ons.

Een volk dat zucht onder onderdrukking en geweld... bij deze woorden uit Exodus moeten wij onherroepelijk denken aan wat er in Oekraïne gebeurt, de graanschuur van Europa die in brand staat. Een zinloze oorlog waar niemand nog iets van begrijpt. De moed en de vastberadenheid van het Oekraïense volk roept ontzag op. Hoe zij zich verzetten met alles wat ze hebben... Ik las deze week hoe christenen in de plaatsen Rivne, Lutsk en Kremenchuck billboards hebben geplaatst, grote borden met daarop bemoedigende teksten uit de Bijbel. God is met ons. Hij zal bevrijden. Wees sterk en moedig, houd stand.

Dat God met mensen is, en dat Hij juist zal bevrijden wie onderdrukt worden: aan die belofte mogen wij ons vasthouden. Als wij niets meer begrijpen van deze wereld en haar waanzin, dan hebben wij de taal nodig van de Bijbel, de taal van de Exodus en de Psalmen. Het lied van bevrijding, dwars door onderdrukking heen, zoals Psalm 72 zingt.

*Hij zal bevrijden wie arm is en om hulp roept,
wie zwak is en geen helper heeft.*

*Hij ontfermt zich over weerlozen en armen,
wie arm is, redt hij het leven.*

*Hij verlost hen van onderdrukking en geweld,
hun bloed is kostbaar in hun ogen.*

Ps 72:12-14

Eens zullen de bergen vrede dragen, en de heuvels gerechtigheid. De belofte dat zijn milde regen zal neerdalen over de kale akkers, als leven gevende buien die de aarde doordrenken. Laten wij dan leven vanuit die belofte en daarvan getuigen. Zolang er nog één knop is die bloeit, zolang de aarde nog vruchten draagt, zolang er aan dorre takken nog groene twijgen ontspruiten is er hoop voor deze aarde en de mensen die haar bewonen.

Jezus heeft ons zelf de weg getoond die wij mogen gaan. Wij mogen doen wat de tuinman deed: de aarde ompspitten, de grond bewerken. En dan wachten, geduldig wachten op nieuwe vruchten. Keer je dan om naar het licht, bewerk de grond van je hart, opdat zijn genade in jou ontkiemen mag en de vruchten van de Geest zullen bloeien in jouw leven: liefde, blijdschap om het leven dat God ons schenkt, vrede, vriendelijkheid en geduld, goedheid en trouw, zachtmoedigheid en zelfbeheersing. Door Jezus Christus onze Heer.

Amen.